

SESJE I KONFERENCJE

„SETTLEMENT PATTERNS BETWEEN THE ALPS AND THE BLACK SEA 5th TO 2nd MILLENIUM B.C.”

Prof. Leone Fasani z uniwersytetu w Mediolanie i dr Alessandra Aspes z muzeum (Museo Civico di Storia Naturale) w Weronie byli organizatorami sympozjum naukowego poświęconego problemom osadnictwa na obszarze między Alpami a Morzem Czarnym w okresie od V do II tys. p.n.e. Odbywało się ono w dniach 28 września — 3 października 1992 roku w Lazise nad jeziorem Garda i w Weronie we Włoszech.

Uroczyste otwarcie oraz referat wprowadzający (*Relazione introduttiva: Modelli insediativi dal 5° al 2° millennio a.C. in Europa Centrale*), wygłoszony przez Ch. Strahma z Freiburga (Niemcy) miały miejsce w najstarszej budowli Lazise, czyli w „Dogana Veneta” powstałej w XIV w. Dalsze obrady odbywały się głównie w ośrodku konferencyjnym „Centro La Meridiana”, gdzie eksponowano m.in. fotografie słynnego odkrycia „Człowieka z Similaun”. Ostatni dzień uczestnicy symposium spędzili w salach Museo Civico w Weronie.

Pomimo, że komitet organizacyjny zaproponował wyraźnie określony zakres tematyczny wystąpień (w tym: rozplanowanie wewnętrzne osady, formy budownictwa, ewentualne konstrukcje obronne, stosunek osad do miejsc grzebalnych, miejsce danej osady w sieci mikro- i ponadregionalnej, zagadnienia ekonomiczne i społeczne oraz paleodemografia) większość uczestników sympozjum, głównie z krajów bałkańskich, koncentrowała się na prezentacji najciekawszych zabytków pozyskanych w trakcie wykopalisk. Odniesienia do tematu konferencji ograniczały się co najwyżej — w tej grupie referatów — do zaprezentowania rozkładu przestrzennego obiektów danej osady. Wymienić tu można wystąpienia J. Aslanisa z Aten (Grecja) przedstawiającego najnowsze koncepcje rekonstrukcji kolejnych faz zabudowy i urządzeń obronnych na słynnym, neolitycznym stanowisku w Dimini. Podobny zakres miał referat B. Bruknera z Nowego Sadu (Jugosławia), w którym autor skoncentrował się na ciągłości procesu zasiedlania wielowarstwowego tellu w Gomolavie. G. Lazarovič i Z. Kalmar z Cluj-Napoca (Rumunia), pomimo tytułu referatu sugerującego analizę struktury późnoneolitycznego osiedla w Parta na tle osadnictwa siedmiogrodzkiego z tego czasu, ograniczyli się do sugestywnego sprawozdania z prac terenowych na wymienionym stanowisku. Tylko skąpe informacje na temat podstaw gospodarki i struktury społecznej populacji zamieszkującej osadę Durankulak uzupełniły sprawozdanie z jej badań zaprezentowane przez H. Todorową z Sofii (Bułgaria). Zabarwienie historyczno-sprawozdawcze miało też wystąpienie P. Pataya z Budapesztu (Węgry) na temat modelu osadnictwa na tellu w Tiszaluc. Typowym sprawozdaniem z odległych w czasie badań terenowych były też uwagi o formach neolitycznych i eneolitycznych domostw z terenu Albanii, wygłoszone przez M. Korkuti i F. Prendi z Tirany. W podobnym nurcie utrzymał się również referat J. W. i H. Neugebauerów z Wiednia

(Austria), mimo tytułu sugerującego zastosowanie technik analitycznych z zakresu *Siedlungsarchäologie*.

Druga grupa referatów skupiała się na jednym, wybranym aspekcie z zaproponowanego przez organizatorów zestawu problemów. Zaliczyć tu trzeba wystąpienie B. Novotnej i M. Novotnej z Bratysławy (Słowacja). W pierwszym z nich poruszono zagadnienie osad obronnych w kulturze badeńskiej, a w drugim osad obronnych kultury otomańskiej. W skali jednego tylko stanowiska problem założeń i konstrukcji obronnych poruszyła też E. Pleslova z Pragi (Czechy), mówiąc o młodoneolitycznej, wyżynnej osadzie obronnej w miejscowości Homolka.

Kolejna grupa referatów koncentrowała się na klasycznie rozumianych zadaniach archeologii osadniczej. Poruszano w nich przede wszystkim zagadnienia rozprzestrzenienia i ogólnego rozmieszczenia stanowisk danej kultury lub z danego odcinka czasu. W grupie tej znalazły się wystąpienia P. Raczky'ego z Budapesztu o późnoneolitycznym osadnictwie nad Cisą, N. Kalicza — z tego samego miasta — na temat struktury osadniczej kultury Herpaly oraz R. Kalicz-Schreiber również z Budapesztu, poświęcone formom osadniczym wczesnobrązowej kultury Nagyrév. Osadnictwo wczesnego okresu epoki brązu na Morawach stało się przedmiotem rozważań J. Peški z Mikulova (Czechy). Struktury osadnictwa neolitycznego północnych Włoch omawiał P. Biagi z Wenecji, a struktury osadnicze we Francji poruszał J. Guilaine z Tuluzy. Struktury osadnictwa neolitycznego i eneolitycznego na obszarach krasowych Słowenii, wzbogacone o wnioski płynące z analiz typu *site catchment*, omawiał M. Budja z Lublany. O aspekty demograficzne poszerzył również swoje uwagi na temat osadnictwa kultury ceramiki sznurowej w Czechach M. Buchvaldek z Pragi. Niewątpliwie do omawianej grupy referatów zaliczyć można wystąpienia I. Matushika i Ch. Wolfa z Freiburga. Pierwszy z nich zaprezentował wyniki analiz osadnictwa późnoneolitycznego we wschodniej części Przedgórze Alpejskiego, a drugi analizy neolitycznych struktur osadniczych w zachodniej Szwajcarii.

Na osobną uwagę zasługiwało wystąpienie V. Dergačeva z Kiszyniowa (Mołdawia) poruszającego problemy paleoekonomii i paleodemografii wielkich osiedli kultury tryposkiej z międzyrzecza Dniestru i Bohu. Wnikliwe studia poświęcone wybranym aspektom pradziejowych technik budowlanych, rozkładom przestrzennym budowli mieszkalnych wewnątrz osad, poparte wynikami różnego typu analiz laboratoryjnych przedstawił B. Hansel i T. Urban z Berlina. Dokonali tego prezentując materiały ze osady datowanej na epokę brązu w Wojwodinie. Podobne wystąpienie miał również B. Engelhardt z Landshut (Niemcy). Pokazał on rezultaty swych badań na stanowisku Ergolding-Fischergasse.

Pełny zakres tematyczny zaproponowany przez organizatorów sympozjum starali się wyczerpać w swych wystąpieniach S. Kadrow oraz A i J. Machnikowie, we wspólnym referacie omawiającym wyniki analiz wczesnobrązowej osady na stanowisku Babia Góra w Iwanowicach na tle współczesnych jej zjawisk osadniczych w Małopolsce. Podobny cel przyświecał analizom osadnictwa palafitowego północnego Przedgórze Alp autorstwa H. Schlichtherlego z Hammenhoffen (Niemcy) oraz jego koledze z Hammenhoffen — B. Dickmannowi, który przedstawił rewelacyjny metodycznie i najwybitniejszy pod względem uzyskanych rezultatów referat o osadzie nadbrzeżnej z Hornstaad-Hörnle (jezioro Bodeńskie). Skalą zamierzeń do wyżej wymienionych nawiązywały omówienia badań nad osadnictwem palafitowym północnych Włoch A. Aspes (Werona), L. Fasaniego (Mediolan) i M. Marzatico (Trydent). Równie szeroki zakres miały uwagi M. Bernabo-Brea (Parma) i M. Cremaschiego (Mediolan) na temat osadnictwa typu *terramare* w dolinie Padu. Ważne aspekty metodyki badań osadniczych poruszył w swoim wystąpieniu Ch. Strahm, prezentując wyniki analiz osadnictwa późnego neolitu w południowych Niemczech. Wystąpienie to stało się niejako podsumowaniem całej konferencji.

Wśród imprez towarzyszących sympozjum wspomnieć trzeba o wycieczce naukowej do nadbrzeżnej osady z epoki brązu we Fiavé, położonej w wysokogórskiej dolinie Giudicarie na bagnach Carera. Niemniej interesująca była wycieczka na stanowisko typu *terramare* w Fodico di Poviglio w pobliżu Parmy. Uczestnicy sympozjum mieli też niecodzienną okazję do zapoznania się „z pierwszej ręki” z wynikami najnowszych badań nad „Człowiekiem z Similaun”, dzięki obszernemu wykładowi Waltera Leitnera (Innsbruck) i Hansa Northdurftera (Bolzano). Pomimo nieobecności wielu wybitnych przedstawicieli archeologii osadniczej z Europy środkowej, konferencja w Lazise zaowocowała sporą liczbą ważnych referatów.

Sławomir Kadrow

„PROBLEMY KULTURY TRZCINIŃSKIEJ”

W dniu 18 czerwca 1982 roku w salach Muzeum Okręgowego w Racovie odbyła się spotkanie dyskusyjne „Problemy kultury trzcinińskiej”. Spotkanie to zostało zorganizowane przez Oddział Racowski Stowarzyszenia Inżynierów Archeologów Polskich oraz Muzeum Okręgowe w Racovie z inicjatywy dyrektora tegoż muzeum dr Sylwestra Czapka. Podstawą do dyskusji były cztery referaty przygotowane przez archeologów młodego pokolenia. Dr Elżbieta Kłosińska z Instytutu Archeologii i Etnografii, Oddział Wrocław nadała pracę pod tytułem *Kultura trzcinińska w sąpłyczynie, Prusy i Warty*. Poruszyła w niej problemy pojawienia się, datowania i kontaktów kultury trzcinińskiej na terenach Nadwarcia. Na te dotychczasowych koncepcji przedstawiła rekonstrukcję jej kohabitacji z innymi zespołami kulturowymi, np. z kulturą wietrycką, iwulicką, z zespołami epinowocymi, grupą nowocerkwińską z prądami wczesnymi z kulturą przedwieltycką. Dr Halina Tarcza z Katedry Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie przedstawiła referat pt. *Podstawowo-wschodnia strona kultury trzcinińskiej*. Autorka skoncentrowała się w swoim wystąpieniu na zagadnieniach chronologii i spójności regionalnej materii archeologicznej z sąpłyczynie Warty i Buga. Operując się głównie na szlifowanej serii dat radiowęglowych oraz na przedmiotach kultury osadniczej i na braku tzw. podziałowych wskaźników wskazała na możliwości pojawienia się najstarszych zespołów trzcinińskich w północno-wschodniej stronie jej występowania. Systematyczny kurs najnowszych osiągnięć w zakresie badań nad chronologią omawianej kultury na terenach wschodniej Małopolski przedstawił mgr Jacek Gierki z Oddziału nowocerkwińskiego Muzeum Archeologicznego w Krakowie. Tytuł jego wystąpienia brzmiał: *Periodyzacja kultury trzcinińskiej na terenach podkarpackich*. Istotną jego częścią było wykazanie masowych materiałów osadniczych w połączeniu z podziałkami tradycyjnej chronologii kultury trzcinińskiej, opartej na analizie przedmiotów metalowych. Mgr Jan Gancarski z Muzeum Regionalnego w Jasiole w referacie pt. *Poprawienie kultury trzcinińskiej i staszickiej — grupa jasiolska reprezentował nowe spojrzenie na materiały z problemu wczesnego i starszego brązu z obszaru Dolny Jasiolka-Sanockich*. Poważnym elementem w tytule swego wystąpienia wymienił również elementy grupy pleszewskiej ze scharakterystyki kultury mierzaniwskiej.

W zakończeniu organizatora tego spotkania również ważną jego częścią, co wymienione wyżej referaty, miała być dyskusja. Ze względu na nieobecność autorki pierwszego wystąpienia, skoncentrowała się ona na problemach poruszonych w trzech pozostałych. W przypadku referatu H. Tarcza dyskusjanci podkwalifikowali niesadownością stan tezy źródłowej na terenach Lubelszczyzny, podkreślając konieczność podjęcia